

Gerechtelijk Recht

Het deskundigenonderzoek – internationale aspecten

De invloed van de Europese Unie op het deskundigenonderzoek in België

Willy J. GEIJSEN
prof. em. dr. ir. KU Leuven, deskundige

I. Inleiding

In een beperkt tijdsbestek is een omvattende behandeling van de internationale aspecten van het deskundigenonderzoek in ons land te hoog gegrepen. Daarom zou ik mij willen beperken tot de invloed van de Europese Unie op het deskundigenonderzoek in België, en zulks vanuit een praktische invalshoek (de aankoop van een machine) en bekeken vanuit een dubbel perspectief, enerzijds het aspect van het op de markt brengen van een in het buitenland gefabriceerde machine in ons land en anderzijds het aspect van vaststellingen in een andere Europese lidstaat door een Belgische deskundige in het kader van een deskundig onderzoek, voor het geval die machine zou falen.

De Europese Unie heeft als één van haar hoekstenen een volledig vrij verkeer van goederen en diensten vooropgesteld.

Dit vrij verkeer van goederen en diensten is evenwel vanuit veiligheidstechnisch oogpunt wel aan een aantal regels (zowel rechtsregels als technische normen) onderworpen, zowel in de fase van de levering als in de fase van gebruik, en zeker indien die goederen of diensten aanleiding geven tot een twistig.

Indien een bedrijf in ons land een machine aankoopt in één van de overige 27 EU-landen, moet die machine, alvorens zij op de markt gebracht mag worden (en dus in principe alvorens zij geleverd mag worden) voldoen aan een uitgebreide Europese regelgeving (meestal Richtlijnen): o.a. aan de bepalingen van de **machinerichtlijn**, aan de bepalingen van de **laagspanningsrichtlijn** voor wat de elektrische uitrusting betreft, aan de bepalingen van de **EMC richtlijn** voor wat de elektromagnetische compatibiliteit aangaat, aan de bepalingen van de **richtlijn druk** indien zij een activiteit onder een bepaalde druk inhoudt, aan de bepalingen van de **Atex-richtlijn** indien zij een explosiegevaar inhoudt ...

Als die machine dan in gebruik genomen wordt door het bedrijf in ons land moet zij **daarenboven** nog eens voldoen aan een aantal andere Europese veiligheidsrichtlijnen. Vermits voor de werknemers die met die machine moeten werken die machine een arbeidsmiddel is, moet die machine voldoen aan de **arbeidsmiddelenrichtlijn**. Maar bovendien moet zij voor alle andere genoemde gebieden ook voldoen aan een rist andere veiligheidsrichtlijnen ...

De eerste soort richtlijnen noemen wij **economische** richtlijnen (op basis van art. 95 – ex 100A van het Verdrag), de tweede soort zijn **sociale** richtlijnen (op basis van art. 137 – ex 118A van het Verdrag). Praktisch wordt de industrie niet zoveel gewaar van het Europese karakter van deze Europese richtlijnen, omdat zij omgezet worden of zijn in het nationale recht, dat door de Belgische koper als dusdanig verondersteld wordt gekend te zijn.

Voor die uitgebreide technische reglementering van EU oorsprong bestaat daarenboven ook geen officiële codificatie¹.

Indien er nu met die kwestieuze machine iets fout bij gebruik, gaat gebeurt het heel vaak, vooral indien de betrokken partijen het onderling niet eens worden, dat de benadeelde partij naar de Belgische rechter stapt om genoegdoening te krijgen voor haar klacht of eis. Vermits de discussies zeer vaak een technische component inhouden, zal de rechter in zeer veel gevallen een Belgische deskundige aanstellen met als opdracht hem te informeren over de voorliggende technische problematiek en de eventuele economische gevolgen daarvan voor de klager.

Zoals ik voor deze VRG Alumni in 2011² kon uitleggen wordt in ons land een dergelijk deskundig onderzoek beheerst door de Wet³ van 15.05.2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek⁴. Een bijkomende moeilijkheid kan evenwel ontstaan indien een deskundige voor de technische oplossing van een dergelijk probleem, en ik beperk mij vandaag tot de procedures voor de **burgerlijke** rechtbanken, genoodzaakt wordt **vaststellingen** te doen **in het buitenland**. En ook daar beperk ik mij vandaag tot de andere landen van de Europese Unie, Denemarken uitgezonderd.

Voor de uitvoering van dergelijke onderzoeken heeft de Europese Unie in 2001 een Verordening⁵ uitgevaardigd voor een betere samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken.

De vroegere toestand (voor 2004) is daardoor minder belangrijk geworden en is bovendien uitstekend beschreven in de Belgische rechtsleer.⁶

¹ Voor een officieuze codificatie zie 'Europäisches Recht der Technik – EG Richtlinien, Bekanntmachungen, Normen' uitgegeven door DIN – Deutsches Institut für Normung e.V. en Beuth Verlag Berlin onder de redactionele leiding van N. Anselmann en C. Dirscherl – losbladige uitgave sedert 1993 – 9 Bände.

² GEIJSEN W. – Het deskundig onderzoek in burgerlijke zaken na de recente wetswijzigingen – VRG Alumni 2011.

³ Wet van 15.05.2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het deskundigenonderzoek – BS van 22.08.2007.

⁴ Het Gerechtelijk Wetboek werd ingevoerd door de Wet van 10.10.1967 – BS van 31.10.1967 – art. 962 t.e.m. art. 991 behandelen het deskundigenonderzoek.

⁵ Verordening (EG) Nr. 1206/2001 van de Raad van 28.05.2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken – PB L 174/1 ff. van 27.06.2001.

⁶ NEUT M. & DEMEYERE L – De grensoverschrijdende bewijsverkrijging binnen de Europese Unie: brengt verordening nr. 1206/2001 de verhoopde versoepeling te weeg? – R.W. 2004-2005 – Nr. 10 – november 2004 – p. 361 tot 379.

II. Inhoudelijke invloed van de Europese Unie

§1. Inzake het op de markt brengen van machines

Alle machines die binnen de EU **op de markt gebracht worden**, moeten **algemeen** vergezeld zijn van een conformiteitsverklaring (attest type IIA) voor de volledige machine (attest type IIB voor onderdelen) en voorzien zijn van een CE-merkteken, waardoor de producent, **vanaf 29.12.2009**, verklaart dat de machines voldoen aan de bepalingen van **de nieuwe Machinerichtlijn 2006/42/EG**, die door de EU werd goedgekeurd op 17.05.2006⁷.

Oudere machines, die op de markt gebracht werden voor 29.12.2009, dienden te voldoen aan de bepalingen van de oude Machinerichtlijn 98/37/EG, gewijzigd door de Richtlijn 98/79/EG.⁸

Maar daarenboven moeten machines, die binnen de EU op de markt gebracht worden, voor wat betreft hun **elektrische uitrusting**, ook voldoen aan de bepalingen van **enerzijds de Richtlijn Elektromagnetische compatibiliteit 89/336/EEG**, thans vervangen door de **EMC Richtlijn 2004/108/EG** van het Europees Parlement en de Raad van 15.12.2004⁹ betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de lidstaten inzake elektromagnetische compatibiliteit en tot intrekking van Richtlijn 89/336/EEG en **anderzijds de Laagspanningsrichtlijn 73/23/EEC**, thans vervangen door de **LS-Richtlijn 2006/95/EG** van het Europees Parlement en de Raad van 12.12.2006¹⁰ betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke voorschriften der lidstaten inzake elektrisch materiaal bestemd voor gebruik binnen bepaalde spanningsgrenzen.

Machines die druk-componenten bevatten moeten, vooraleer zij op de markt gebracht mogen worden, voldoen aan de bepalingen van de **(druk) Richtlijn**

⁷ Richtlijn 2006/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17.05.2006 betreffende machines en tot wijziging van Richtlijn 95/16/EG (herschikking) - P.B. EU L 157 van 09.06.2006.

⁸ Richtlijn 98/37/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22.06.1998 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de lidstaten betreffende machines - P.B. EU L 207 van 23.07.1998, gewijzigd door de Richtlijn 98/79/EG van 27.10.1998 – P.B. L331 van 07.12.1998.

⁹ Richtlijn 2004/108/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15.12.2004 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de lidstaten inzake elektromagnetische compatibiliteit en tot intrekking van Richtlijn 89/336/EEG - P.B. EU L 390 van 31.12.2004.

¹⁰ Richtlijn 2006/95/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12.12.2006¹⁰ betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke voorschriften der lidstaten inzake elektrisch materiaal bestemd voor gebruik binnen bepaalde spanningsgrenzen - P.B. EU L 374 van 27.12.2006.

97/23/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29.05.1997¹¹ betreffende de drukapparatuur.

Machines die een mogelijk **explosierisico** inhouden dienen, vooraleer zij op de markt gebracht worden, tevens te voldoen aan de bepalingen van de **ATEX-95 Richtlijn 94/9/EG** van het Europees Parlement en de Raad van 23.03.1994¹² inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de Lid-staten betreffende apparaten en beveiligingssystemen bedoeld voor gebruik op plaatsen waar ontploffingsgevaar kan heersen.

De Europese richtlijnen werden opgesteld om het vrij verkeer van machines toe te laten binnen de Europese Unie. Deze richtlijnen leggen aan de **producent** van een machine een aantal eisen op waaraan een geleverde machine dient te voldoen om binnen de eengemaakte markt van de Europese Unie op die markt te mogen gebracht (of verkocht) worden.

De voormelde richtlijnen worden dus, zoals hierboven reeds vermeld, **economische richtlijnen**, genomen op basis van **art. 95** (ex art. 100A) van het Europees Verdrag en goedgekeurd met een gekwalificeerde meerderheid. Zij dienen door de Lidstaten **integraal** te worden overgenomen.

De voormelde richtlijnen richten zich dus tot de **producent** van de vermelde machine, die derhalve de nodige maatregelen moet treffen om zijn machine te doen overeenstemmen met de regels die door de vermelde richtlijnen worden opgelegd.

Daar waar de oorspronkelijke richtlijnen (o.a. de voormelde Laagspanningsrichtlijn in haar oorspronkelijke versie) heel gedetailleerde eisen stelden, is de Europese Unie bij de invoering van de gemeenschappelijke markt einde 1980 overgegaan op het systeem van de ‘nieuwe aanpak’, waarbij besloten werd om **in de bijlagen van de voormelde richtlijnen slechts algemene (veiligheids)eisen** op te nemen en deze te laten **concretiseren door geharmoniseerde Europese EN-normen** (technische normen), die opgesteld worden door CEN en/of CENELEC¹³, waarmee de Commissie een akkoord afsloot, en die in feite de code van goed vakmanschap uitmaken voor de fabricage van de bedoelde machines.

Indien dus een machine geconstrueerd wordt volgens de daarop betrekking hebbende EN-normen geniet de producent van een vermoeden van conformiteit met de betreffende richtlijnen.

¹¹ Richtlijn 97/23/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29.05.1997 betreffende drukapparatuur – P.B. EU L 181 van 09.07.1997.

¹² ATEX-95 Richtlijn 94/9/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23.03.1994 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen van de Lidstaten betreffende apparaten en beveiligingssystemen bedoeld voor gebruik op plaatsen waar ontploffingsgevaar kan heersen - P.B. EU L 100 van 19.04.1994.

¹³ Algemene richtsnoeren voor de samenwerking tussen CEN, Cenelc en Etsi en de Europese Commissie en de Europese vrijhandelsassociatie van 28.03.2003 – P.B. EU C 0091 van 16.04.2003.

De voormelde conformiteitsverklaring IIA stelt ook duidelijk vast aan welke geharmoniseerde Europese technische normen een concrete machine voldoet.

Behalve voor een aantal machines, duidelijk weergegeven in de betreffende richtlijnen, is het systeem van de conformiteitsverklaring **een auto-certificatie systeem**, waarbij de producent zelf verklaart dat zijn machine overeenstemt met de eisen van de vermelde richtlijnen.

Omwille van de technische complexiteit van de voormelde richtlijnen heeft de Europese Commissie ter verduidelijking meestal een weliswaar **niet-bindende leidraad** uitgegeven voor ieder van die richtlijnen (vaak enkel in het Engels).

Voor machines, vermeld als uitzonderingen op deze algemene regel, dient de producent in bepaalde gevallen een **aangemelde instantie**¹⁴ in te schakelen om de conformiteit te bevestigen.

*

Voor de toepassing van deze Europese richtlijnen, die geen directe werking hebben in de lidstaten zelf, dient elke lidstaat de Europese regelgeving om te zetten in een nationale (lees voor ons land federale) wetgeving.

Deze omzetting, alhoewel fundamenteel noodzakelijk, is van relatief belang omdat de lidstaten verplicht zijn deze Europese reglementering (economische richtlijnen) **ongewijzigd en integraal** over te nemen.

In ons land werd de **nieuwe Machinerichtlijn** opgenomen in de Belgische federale wetgeving door het **KB van 12.08.2008** betreffende het op de markt brengen van machines¹⁵.

De **EMC-richtlijn** werd omgezet in de Belgische federale wetgeving door het **KB van 28.02.1997** betreffende de elektromagnetische compatibiliteit¹⁶.

De **Laagspanningsrichtlijn** werd omgezet in de Belgische federale wetgeving door het **KB van 23.03.1977**¹⁷ betreffende het op de markt brengen van elektrisch materieel, grondig gewijzigd door het **KB van 06.12.2005**.¹⁸

De **PED-richtlijn (druk)** werd omgezet in de Belgische federale wetgeving door het **KB van 13.06.1999**¹⁹ betreffende drukapparatuur.

¹⁴ Een instantie die wordt voorgedragen door de overheid van een EU-lidstaat en hiervan melding heeft ontvangen door de EU, om taken uit te voeren m.b.t. de procedures voor conformiteitstests waarnaar verwezen wordt in de betreffende ‘Nieuwe aanpak richtlijnen’ van de EU daar waar een derde partij vereist wordt.

¹⁵ *BS* 01.10.2008 – err. *BS* 14.10.2008.

¹⁶ *BS* 14.03.2007.

¹⁷ *BS* 31.03.1977.

¹⁸ *BS* 07.02.2006.

¹⁹ *BS* 08.10.1999.

De **ATEX-95 richtlijn** betreffende de speciale situatie op plaatsen waar ontploffingsgevaar bestaat werd omgezet in de Belgische federale wetgeving door het **KB van 22.06.1999** betreffende het op de markt brengen van apparaten en beveiligingssystemen bedoeld voor plaatsen waar ontploffingsgevaar kan heersen²⁰, grondig gewijzigd door het **KB van 06.12.2005**²¹.

Ten slotte lijkt het mij nuttig nog te wijzen op twee belangrijke punten.

Op **de eerste plaats** bestaan er nog talrijke Europese richtlijnen i.v.m. speciale machines of machines voor speciale toepassingsgebieden, waarvan de behandeling buiten het kader van deze inleidende nota vallen.

Op **de tweede plaats** wil nog verwijzen naar de Richtlijn **2001/95/EG** van 03.12.2001²² inzake **algemene productveiligheid**, omgezet in België o.a. door de **Wet van 09.02.1994 betreffende de veiligheid van producten en diensten**²³, als opvolger van de (thans opgeheven) Wet van 11.07.1961 betreffende de waarborgen welke de machines, het materieel, de werktuigen, de toestellen, de recipiënten en de beschermingsmiddelen inzake veiligheid en gezondheid moeten bieden.

Deze richtlijn legt immers aan de producenten op in art. 2 dat zij *uitsluitend veilige producten op de markt mogen brengen en veilige diensten mogen aanbieden*.

Bovendien bepaalt art. 2 wie binnen de EU als producent beschouwd wordt, vooral voor machines die buiten de EU gefabriceerd zijn.

Ten slotte bepaalt art. 3 §1 dat *'een product of dienst wordt verondersteld veilig te zijn wanneer het voldoet aan geharmoniseerde normen, wat de risico's en risicocategorieën betreft die zijn geregeld in de betrokken normen.'*

§2. Inzake het gebruik van machines

De voormelde verplichtingen die rusten op de **producent** van een machine om zijn machine gemakkelijker op de ganse eengemaakte Europese markt te mogen brengen is één aspect.

Daarnaast is de **eigenaar/gebruiker/werkgever** in het kader van de veiligheid van zijn werknemers verplicht om een aantal maatregelen te treffen met betrekking tot de veiligheid van de kwetsieuze installatie voor werknemers, indien hij die tewerkgesteld heeft.

Het bekommernis voor **de veiligheid van de werknemers** is dus een tweede aspect.

20 BS 25.09.1999.

21 BS 07.02.2006.

22 P.B. EU L 11 van 15.01.2002.

23 BS 01.04.1994.

Die **veiligheidsverplichting** vloeit voort uit een **Europese Kaderrichtlijn 89/391/EEG** van 12.06.89²⁴ ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op het werk, aangevuld door tal van bijzondere richtlijnen.

Deze Europese Kaderrichtlijn is **een sociale richtlijn** genomen op basis van art. 137 (ex 118A) van het Europees Verdrag met een gekwalificeerde meerderheid maar via een speciale procedure.

Het groot verschil met een economische richtlijn bestaat er in dat een **sociale richtlijn** enkel **minimumeisen** vooropstelt die de Lidstaten op hun eigen grondgebied kunnen verzwaren. Hier dient dus de **nationale** (i.e. voor ons land op basis van de bevoegdheidsverdeling de **federale**) **wetgeving** zorgvuldig te worden bestudeerd.

De twee belangrijkste richtlijnen inzake machines zijn zeker **enerzijds** de **Arbeidsmiddelenrichtlijn 2009/104/EG** van het Europees Parlement en de Raad van 16.09.2009²⁵ betreffende minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid bij het gebruik door werknemers van arbeidsmiddelen op de arbeidsplaats (tweede bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG), die de vroegere richtlijn 89/655/EG grotendeels vervangt en **anderzijds** de **ATEX-137 richtlijn 1999/92/EG** van het Europees Parlement en de Raad van 16.12.1999²⁶ betreffende minimumvoorschriften voor de verbetering van de gezondheidsbescherming en van de veiligheid van werknemers die door explosieve atmosferen gevaar kunnen lopen (vijftiende bijzondere richtlijn in de zin van art. 16, lid 1, van de Richtlijn 89/39/EEG).

In België werden deze (veiligheids)richtlijnen hoofdzakelijk op basis van de bepalingen vervat in de **Welzijnswet** van **04.08.1996**²⁷ en ingelast in de uitvoeringsbesluiten van deze wet, vervat **enerzijds** in het **ARAB – Algemeen Reglement op de Arbeidsbescherming** en **anderzijds** in de **Codex over het Welzijn op het werk**.

Met betrekking tot de verplichtingen opgenomen in de Codex dient rekening gehouden te worden met de algemene beginselen van Titel I (vooral het dynamisch risicobeheersingssysteem), met de organisatorische structuren van Titel II (vooral de inschakeling van een Externe Dienst voor Preventie en Bescherming op het Werk) en met de specifieke bepaling over de arbeidsmiddelen (cf. Europese **Arbeidsmiddelenrichtlijn 2009/104/EG** opgenomen in Titel VI (specifiek de bepalingen van art. 8.2, 8.3 en 8.4) en de **ATEX-137 richtlijn 1999/92/EG**, vervat in Hoofdstuk III Arbeidsplaatsen, Hoofdstuk IV Bijzondere Arbeidsplaatsen, Afdeling 10 Ruimten met risico's voor werknemers door een explosieve atmosfeer.

24 P.B. EU L 393 van 30.12.1989.

25 P.B. EU L 260 van 03.10.2009.

26 P.B. EU L 23 van 28.01.2000.

27 BS 18.09.1996.

De verplichtingen inzake veiligheid van de werknemers heeft de wetgever duidelijk bij de werkgever-eigenaar-exploitant van de kwestieuze machine gelegd.

De werkgever-eigenaar van een machine zal op deze verplichtingen meestal anticiperen door aan de constructeur van de machine alle noodzakelijke attesten te vragen, al dan niet met tussenkomst van een **aangemelde instantie**, vaak ook ‘**notified body**’ genoemd.

Dit zal voor België voor de kwestieuze machine o.a. zeker het geval zijn voor wat de elektrische installatie betreft, waarvoor het **AREI - Algemeen Reglement op de Elektrische Installaties van 10.03.1981**²⁸ bestaat.

Het is dus voor een constructeur belangrijk op dergelijke vragen van zijn klant te anticiperen en zijn machines ab initio te voorzien van een aantal noodzakelijke attesten, waarvoor hij moet instaan.

II. Invloed op het verloop van een deskundig onderzoek

Nogmaals kort herhaald is een deskundig onderzoek in feite niets anders en niets meer dan een systeemanalyse toegepast op een falend systeem.

Principieel kunnen we dit vatten in het schema, voorgesteld op fig. 1.

Schematisch kunnen we het verloop van een dergelijk deskundig onderzoek naar Belgisch recht volgen op de flow-chart van fig. 2.

Een bijkomende moeilijkheid kan evenwel ontstaan indien een deskundige voor de technische oplossing van een dergelijk probleem, en ik beperk mij vandaag tot de procedures voor de **burgerlijke** rechtbanken, genoodzaakt wordt vaststellingen te doen in het buitenland. En ook daar beperk ik mij vandaag enkel tot de andere landen van de Europese Unie, Denemarken uitgezonderd.

Om die bijkomende moeilijkheid onder controle te krijgen heeft de Europese Unie op 28.05.2011 een Verordening inzake bewijsverkrijging²⁹ uitgevaardigd, met als primair doel een snellere en doeltreffender bewijsverkrijging binnen de Europese Unie te organiseren.

Voor wat betreft de voorliggende Verordening was de datum van inwerking treden 01.01.2004 en is in een slotbepaling duidelijk opgenomen dat *‘deze verordening rechtstreeks toepasselijk is in de lidstaten overeenkomstig het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap.’*

²⁸ BS 29.04.1981.

²⁹ Verordening (EG) Nr. 1206/2001 van de Raad van 28.05.2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken – PB L 174/1 ff. van 27.06.2001.

Het grote verschil met een Richtlijn is dat een verordening **directe werking** heeft binnen de Lidstaten (in dit geval met uitzondering van Denemarken) en dus geen omzetting in het nationale recht nodig heeft: de Europese Unie werkt dus direct in!

Omdat deze Verordening **voorrang** heeft op alle andere overeenkomsten of regelingen tussen de lidstaten ex art. 21.1 en volgens de slotbepaling de verordening verbindend is in al haar onderdelen zou de niet-naleving er van aanleiding kunnen geven tot nietigheid.

Daarom lijkt mij een korte bespreking van deze verordening, toegespitst op het geval van een deskundig onderzoek, noodzakelijk.

III. De Europese Verordening inzake bewijsverkrijging

De verordening is van toepassing in burgerlijke en handelszaken wanneer het gerecht van een lidstaat ... verzoekt een handeling tot het verkrijgen van bewijs **rechtstreeks** in een andere lidstaat te mogen verrichten (art. 1.1.b. van hoofdstuk I. Algemene bepalingen).

Voormeld verzoek moet door het verzoekend gerecht gericht worden aan een 'centraal orgaan', dat iedere lidstaat ex art. 3.3 moet aanwijzen met als taak te beslissen over verzoeken uit hoofde van art. 17, die worden gesteld middels een gestandaardiseerd formulier I in de officiële taal van de aangezochte lidstaat (art. 5). Vorm en inhoud van het verzoek worden uiteengezet in art. 4.

De verzending van verzoeken wordt geregeld door afdeling 1 van hoofdstuk II Verzending en uitvoering van verzoeken, en gebeurt op de snelste weg die de aangezochte lidstaat heeft verklaard te kunnen aanvaarden (art. 6) en de art. 7, 8 en 9 van afdeling 2 regelen de ontvangstmelding van het verzoek, de onvolledige verzoeken en de eventuele aanvulling van het verzoek.

De **onrechtstreekse** bewijsverkrijging door het aangezochte gerecht (zelf) wordt geregeld in afdeling 3 (art. 10 tot 16) maar is niet van rechtstreeks belang voor deskundigenonderzoeken.

De **rechtstreekse** bewijsverkrijging door het verzoekend gerecht (zelf) is geregeld in art. 17 van afdeling 4 (rechtstreekse bewijsverkrijging door het verzoekende gerecht) en specifiek in het kader van een deskundig onderzoek door art. 17.3, dat stelt: *'De handeling tot het verkrijgen van bewijs wordt verricht door een rechterlijk ambtenaar of door een ander persoon, zoals een deskundige, die overeenkomstig de wet van de lidstaat van het verzoekende gerecht wordt aangewezen.'*

In dat geval stelt art. 17.4 dat binnen 30 dagen na ontvangst van het verzoek het centraal orgaan of de bevoegde autoriteit van de aangezochte lidstaat middels een gestandaardiseerd formulier J aan het verzoekende gerecht mee of het verzoek wordt aanvaard en, indien nodig, onder welke voorwaarden de hande-

ling overeenkomstig de wet van de aangezochte lidstaat moet worden verricht, al dan niet in aanwezigheid van het aangezocht gerecht (art. 17.5).

Art. 17.5 bepaalt de gevallen waarin een aangezocht gerecht de rechtstreekse verrichting van een handeling tot het verkrijgen van bewijs kan weigeren.

Art. 18 van afdeling 5 regelt in voorkomend geval het kostenaspect en de art. 19 tot 24 maken hoofdstuk III uit, zijnde een aantal (niet onbelangrijke) slotbepalingen.

IV. Problemen

Als deskundige was het geraadzaam, na lectuur van de Belgische rechtsleer³⁰ ter zake, gelet op de mogelijke gevolgen (vooral de mogelijke nietigheden), dat men de bepalingen van voornoemde verordening strikt zou naleven.

In principe werd dus voor ieder geval van een vaststelling in het buitenland aan de meest gereede partij gevraagd om via de griffie van de opdrachtgevende rechtsmacht de nodige formalliteiten (formulier I) te vervullen.

De ervaring leerde ons zeer vlug dat dit in de praktijk niet altijd eenvoudig was, vooral vanuit de aspecten eenvoud en snelheid. Enkele voorbeelden uit eigen ervaring zullen dit verduidelijken tijdens de lezing.

Bovendien was, vooral in de beginfase, de kans op een ongenueanceerde weigering reëel.

Deze problemen kwamen duidelijk tot uiting bij de aanduiding van een Belgisch deskundige voor het onderzoek van de oorzaken en de gevolgen van een spoorwegongeval in Nederland, waarover meer hierna.

Het voordeel van deze casus is geweest dat hij geleid heeft tot een stellingsname door het Hof in Luxemburg in een arrest van 21.02.2013, waardoor de draagwijdte van de verordening werd verduidelijkt.

³⁰ De Europese Bewijsverordening werd uitvoerig besproken in de Belgische rechtsleer.

- DE BUS W., De bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1206/2001 – Limburgs Rechtsleven, 2006, 91.
- DEMEYERE L., Toepassing Europese Bewijsverordening, in Bestendig Handboek Deskundigenonderzoek van D. DE BUYST e.al., Kluwer, aug. 2006, III, 7-1.
- LÉBOIS M., Le règlement (CE) no 1206/2001 du Conseil du 28.05.2001 relatif à la coopération entre les juridictions des Etats-membres dans le domaine de l'obtention des preuves en matière civile ou commerciale, in STORME M. en DE LEVAL G., Het Europees en gerechtelijk recht en procesrecht, Die Keure, 2003, p. 281-282.
- LYSSENS T. & NAUDTS L., Deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken, Wolters Kluwer Belgium, 2010, p. 245-246.

V. Casus: spoorwegongeval in Nederland

§1. De feiten

Op 22.11.2008 ontspoorde een goederentrein op het traject tussen de stations Amsterdam-Centraal en Amsterdam-Muiderpoort. De trein vervoerde kalk van Hermalle-sur-Huy in België naar de hoogovens in Beverwijk (Nederland) in 25 speciaal daarvoor uitgeruste wagons, die werden getrokken door een elektrische locomotief. De locomotief, die in plaats gesteld werd in Sittard, werd bestuurd door een Nederlandse machinist. De eerste 7 wagons waren van het type Talns, de volgende 18 van het type NMBS Falns 1000 F9.

De vervoerder voor deze trein was DB Schenker Rail NV (voorheen Railion Nederland NV). DB Schenker Rail NV huurde de eerste 7 wagons van DB Schenker Duitsland, de volgende 18 van de Belgische vennootschap Xpedis NV, een dochteronderneming van de NMBS NV, die haar verhuurrechten en -verplichtingen aan Xpedis NV had overgedragen. NMBS NV zelf was verantwoordelijk voor het periodiek onderhoud van de oorspronkelijk door haar verhuurde wagons.

De vervoerder maakte gebruik van het Nederlands spoorwegennet, beheerd door de Nederlandse onderneming Prorail BV.

De lagers van de kwetsieuzere wagons werden deels gefabriceerd door de Duitse onderneming FAG Kugelfischer GmbH, deels door de SKF Belgium NV.

*

De ontspoorde trein bereed vanaf Sittard het traject Roermond, Eindhoven, Den Bosch, Utrecht, Amsterdam naar zijn eindbestemming toe.

Net nadat de goederentrein het station Amsterdam-Muiderpoort gepasseerd was, ontspoorde het voorste wielstel van de 11° wagon. In eerste instantie bemerkte de machinist de ontsporing niet, waardoor de trein met het ontspoorde wielstel (dat niet op maar naast de sporen liep) doorreed en dus de sporen beschadigde. Na circa 500 m reed het ontspoorde wielstel over een wissel, die daardoor ernstig beschadigd werd. Gevolg hiervan was dat de volgende 8 wagons ter hoogte van de beschadigde wissel ontspoorde en 4 daarvan kantelden met ladingverlies als gevolg. De trein brak tussen de 12° en de 13° wagon. Tijdens deze escalatie voelde de machinist plotseling een harde schok en hevige schudden van de trein en hij voerde een noodremming uit om circa 16.39 uur.

Het ongeval veroorzaakte een substantiële volgschade (ordegrootte M €) aan de infrastructuur en het transportsysteem, maar had geen persoonlijke slachtoffers voor gevolg.

Het technisch onderzoek voor dit ongeval gebeurde door de **Nederlandse Onderzoeksraad voor Veiligheid**³¹, die in maart 2010 een verslag daarover opstelde.

Bondig samengevat komt de Onderzoeksraad tot het besluit dat de ontsporing het gevolg is van een technisch gebrek aan een wielstel van één van de wagons, met name een afgebroken astap als gevolg van het warmlopen van de aspot na het vastlopen van een van de lagers in de aspot. De oorzaak voor het vastlopen van het lager kon de Raad vanwege de schade niet meer met zekerheid vaststellen, maar hij vermoedt dat deze in het lager zelf lag, met als meest waarschijnlijke oorzaak het bezwijken van de lagerkooi.

De frequentie van dergelijke ontsporingen op het Nederlands Spoorwegennet bedraagt volgens de Raad éénmaal per jaar (constant over de laatste 10 jaar).

De Raad is van mening dat het defect raken van wielstellen tegen te gaan is door een adequaat periodiek onderhoud, maar kan daarmee niet volledig uitgesloten worden. Daarom acht de Raad dynamisch onderhoudsmanagement, mankementdetectie en ontsporingdetectie aangewezen. Beide laatste ontbreken volgens de Raad, die ten slotte van oordeel is dat de Nederlandse Spoorwegmaatschappijen in hun veiligheidsmanagement het risico dat goederentreinen kunnen ontsporen door wielstelgebreken, niet of onvoldoende hebben uitgewerkt.

Het moet duidelijk zijn dat het standpunt van de Nederlandse Onderzoeksraad voor Veiligheid slechts in maart 2010 bekend was. De verslagen zijn openbaar.

*

Kort na het ongeval³² dagvaardde de vervoerder, DB Schenker Rail Nederland NV, zowel de NMBS NV als Xpedis NV in kortgeding voor de Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel in aanstelling van een deskundige. Prorail BV, eigenaar van het Nederlands Spoorwegennet, werd door de NV Xpedis gedagvaard in gedwongen tussenkomst en gemeenverklaring, evenals de kogellagerfabrikant FAG Kugelfischer GmbH.

De kogellagerfabrikant SKF Belgium NV is in een latere fase vrijwillig tussengekomen in het deskundig onderzoek.

Omdat de verzekeraar van de Belgische verhuurder van wagons te kennen gegeven had dat hij de vaststellingen en de conclusies van de Nederlandse onderzoeken niet zou erkennen, is de Voorzitter van oordeel *‘dat een gerechtsdeskundige dient te worden aangesteld, teneinde op tegensprekelijke wijze en in overeenstemming met de vereisten van het Belgisch recht de oorzaken en omstandigheden van het ongeval en de aard en de omvang van de veroorzaakte schade vast te stellen.’*

³¹ Nederlandse Onderzoeksraad voor Veiligheid – Project M2008RV1122-01 – Verslag van maart 2010.

³² 11.02.2009.

De partij Prorail BV, beheerder van het Nederlandse hoofdspoorwegennet, heeft er blijkbaar problemen mee dat de gerechtsdeskundige ook in Nederland vaststellingen en onderzoek zou doen en vraagt de opdracht van de aan te stellen Belgische deskundige te beperken tot de vaststelling van de schade aan de wagons en dat zou rekening gehouden worden met de bepalingen van de verordening EG nr. 1206/2001 van de Raad van 28.05.2001.

De Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel is op dat verzoek niet ingegaan en heeft in een beschikking van 05.05.2009 een deskundige aangesteld met de volgende (volledige) opdracht:

- 'na de partijen, en hun technische en juridische raadslieden, tijdig en met behulp van de snelste communicatiemiddelen te hebben uitgenodigd om zijn werkzaamheden bij te wonen,*
- ***zich ter plaatse te begeven op de plaats van het ongeval te Nederland, op het spoorwegnet tussen station Amsterdam Muiderpoort en Amsterdam Centraal en op alle plaatsen waar hij nuttige vaststellingen kan verrichten;***
 - ***tot plaatsopname over te gaan,***
 - *na onderzoek zijn advies te geven over de oorzaken en omstandigheden van het ongeval van 22.11.2008 op het spoorwegnet nabij Amsterdam, de staat alsmede de schade te beschrijven aan de acht in het ongeval van 22.11.2008 betrokken wagons, alsmede van de onderstellen, assen, aspoten en aslagers van die wagons, de omvang er van te begroten, alsmede de nodige of nuttige herstelwerken te beschrijven en, zo herstelling niet redelijk mogelijk is, de minwaarde van alle beschadigde wagons en onderdelen te bepalen, evenals de gebruiksderving;*
 - *te onderzoeken wie de fabrikant is van de beschadigde rollagers, met bepaling van type en identificatienummer;*
 - *de lagerringen, cilinders te onderzoeken om de graad van slijtage, ondergane lasten, en veranderingen van staalstructuur te bepalen,*
 - *de aanwezigheid van alle vreemde stof of onzuiverheid, vetten en bestanden in de rollagers te beschrijven;*
 - *de breuk en opwarmingsverschijnsels van de rollagers componenten, metaalgrafisch te onderzoeken;*
 - *de wijze van lading van de wagons en de werkelijke last per as te onderzoeken;*
 - ***in het kader van voormeld onderzoek eveneens het door Prorail beheerde spoorwegnet en spoorweginfrastructuur te beschrijven en te onderzoeken, hierin beschreven het hotbox-systeem en het Quo Vadis-systeem, en zijn advies te geven of en, zo ja, in welke mate deze infrastructuur mede aan de oorsprong van het ongeval van 22.11.2008 ligt;***
 - *de afrekening tussen partijen op te stellen;*
 - *een poging te ondernemen om partijen te verzoenen; ...'*

De Voorzitter stelt in haar obiter dicta bovendien heel duidelijk dat de voormelde bewijsverkrijgingsverordening in deze niet van toepassing is en dat *'deze verordening volkomen los staat van het feit dat een Belgische gerechtsdeskundige, die door een Belgische rechter wordt aangesteld, niet enkel in België maar ook in het buitenland vaststelling en onderzoek kan verrichten.'*

Verder stelt opdrachtgevende magistraat nog zeer duidelijk dat ‘wanneer de gerechtsdeskundige geconfronteerd wordt met de weigering van een partij om toegang of medewerking te verlenen – wat overigens even goed in België zelf kan gebeuren – dan zal hij daarvan de partijen in kennis stellen, en zal de meest gerede partij op dat ogenblik de nodige maatregelen treffen.’

Op een aanvullende zitting van 26.06.2009 werd de opdracht van de gerechtsdeskundige in onderling akkoord tussen alle betrokken partijen, nog aangevuld met de volgende elementen:

- *‘geven aan de aangestelde deskundige de toelating om alle relevante elementen en omstandigheden te onderzoeken die belang hebben voor het opsporen van de oorzaak en de kosten van het voorliggend ongeval;*
- *na onderzoek van de fabrikant van de beschadigde rollagers, de onderhoudscyclus er van te onderzoeken;*
- *deze onderhoudscyclus na te trekken betreffende deze rollagers, per as na te gaan, evenals de gevolgde methode;*
- *alle uitwendige inwerkingen op deze as en rollagers te onderzoeken, en te beschrijven, evenals hun invloed op de functionering dezer assen en rollagers.’*

*

De Nederlandse houder van de beheersconcessie van de Nederlandse hoofdspoorwegen, **Prorail BV**, heeft op 30.06.2009 beroep aangetekend tegen de beschikking van 05.05.2009 gewezen door de Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel, zetelend in kortgeding.

In een arrest van 20.01.2010 heeft de 8ste Kamer van het **Hof van Beroep te Brussel** het hoger beroep ontvankelijk doch ongegrond verklaard en dus de beslissingen van de eerste rechter bevestigd.

*

De Nederlandse houder van de beheersconcessie van de Nederlandse hoofdspoorwegen, **Prorail BV**, heeft vervolgens voorziening in Cassatie ingediend bij het **Hof van Cassatie te Brussel**, gericht tegen het voormeld arrest van het Hof van Beroep te Brussel.

In een arrest van 27.05.2011 heeft het Hof van Cassatie te Brussel aan het Hof van Justitie van de Europese Unie de volgende **prejudiciële vraag** gesteld:

‘Moeten de artikelen 1 en 17 van de verordening (EG) nr 1206/2001 van de Raad van 28 mei 2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken, mede in acht genomen de Europese regelgeving inzake de erkenning en de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in burgerlijke en handelszaken en het in artikel 33. EEX-Vo tot uitdrukking gebrachte beginsel dat de in een lidstaat gegevens beslissingen zonder vorm van proces worden erkend in de overige lidstaten, aldus worden uitgelegd dat de rech-

ter die een gerechtelijk deskundigenonderzoek beveelt waarvan de opdracht deels in een andere lidstaat dient te worden uitgevoerd, voor de rechtstreekse uitvoering van dit laatste deel alleen en dus exclusief gebruik moet maken van de door voormelde verordening in het leven geroepen methode bedoeld in artikel 17, dan wel of de door dat land aangestelde gerechtsdeskundige ook buiten de bepalingen van de verordening nr. 1206/2001 kan belast worden met een onderzoek dat gedeeltelijk in een andere lidstaat van de Europese Unie moet worden uitgevoerd.'

§2. De oplossing van het Hof van Justitie van de Europese Unie in Luxemburg

Op 06.09.2012 heeft de advocaat-generaal N. Jääskinen in deze zaak een advies uitgebracht, waarin hij besluit:

'65. Gelet op het voorgaande geef ik het Hof in overweging de door het Hof van Cassatie gestelde prejudiciële vraag te beantwoorden als volgt:

De artikelen 1 en 17 van verordening (EG) nr. 1206/2001 van de Raad van 28.05.2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken, moeten aldus worden uitgelegd dat een gerecht van een lidstaat, wanneer het aan een deskundige de opdracht geeft om deels in de lidstaat waartoe het gerecht behoort en deels in een andere lidstaat handelingen tot het verkrijgen van bewijs te verrichten, voor de rechtstreekse uitvoering van dit laatste deel van de opdracht de deskundige mag aanwijzen hetzij volgens de in voormeld artikel 17 neergelegde procedure voor de rechtstreekse uitvoering door het verzoekende gerecht, hetzij zonder gebruik te maken van deze verordening, voor zover dat deel van het onderzoek kan worden verricht zonder medewerking van de autoriteiten van de lidstaat waar het moet plaatsvinden.'

In zijn voorgaande uitleg stelt de advocaat-generaal onder randnummer 49:

'Gelet op de twee hoofddoelstellingen van deze verordening, te weten de samenwerking tussen de lidstaten vereenvoudigen en de bewijsverkrijging bespoedigen, ben ik van mening toegedaan dat wanneer het ter verkrijging van een bewijsmiddel in concreto niet noodzakelijk is een beroep te doen op de rechterlijke macht in een andere lidstaat, een rechter die een handeling tot het verkrijgen van bewijs beveelt geen gebruik hoeft te maken van één van de twee in deze verordening neergelegde vereenvoudigde rechtshulpmechanismen.'

en daarna onder randnummer 50 vervolgt hij:

'50. ... Indien een gerecht daarentegen geen gebruik wenst te maken van deze methode van justitiële samenwerking, omdat het van mening is dat het zijn handeling tot het verkrijgen van bewijs ook zonder de hulp van de

plaatselijke autoriteiten tot een goed einde kan brengen, hoeft het de bij artikel 17 van verordening 1206/2001 voorgeschreven formaliteiten niet na te leven.'

Voor het voorliggend probleem zijn nog de randnummers 55, 59 en 60 van interesse:

'55. Doorslaggevend om uit te maken in welke gevallen een gerecht van een lidstaat verordening nr. 1206/2001 dwingend moet toepassen, is volgens mij het antwoord op de vraag of het voor dit gerecht nodig is om de medewerking te verkrijgen, niet van de partijen bij het geding, maar van de overheidsinstanties van de andere lidstaat waar het deskundigenonderzoek moet worden verricht.'

'59. Indien de deskundige voor de uitvoering van zijn opdracht daarentegen toegang nodig heeft tot voorwerpen, inlichtingen of plaatsen die niet publiek toegankelijk zijn, dient hij de hulp van de autoriteiten van de andere lidstaat in te roepen. In dat geval, waarin rechterlijk gezag wordt uitgeoefend met externe gevolgen, dus op het grondgebied van een andere lidstaat, dient de in artikel 17 van verordening nr. 1206/2001 bepaalde procedure van rechtstreekse uitvoering noodzakelijkerwijze te worden toegepast teneinde de medewerking van de aangezochte lidstaat te verkrijgen en alle daaruit voortvloeiende machtsattributen te genieten.'

'60. Dat lijkt mij het geval te zijn in omstandigheden als die in het hoofdgeding. De toegang tot spoorweginstallaties, die met name om redenen van verkeersregeling en vooral van veiligheid beslist beperkt wordt door wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen, vergt immers dat een beroep wordt gedaan op overheidsprerogatieven. Hoewel Prorail als beheerder van de betrokken infrastructuur gebruik kan maken van dit net, volstaat de eventuele toestemming van deze privaatrechtelijke onderneming niet, aangezien de handelingen die nodig zijn voor de uitvoering van een dergelijke opdracht publiek van aard zijn. Daar de Belgische gerechten volgens mij dus de medewerking van de Nederlandse rechtelijke instanties behoeven opdat de deskundige de hem gegeven opdracht rechtstreeks op het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden zou kunnen uitvoeren, ben ik van mening dat in casu gebruik diende gemaakt te worden van het in artikel 17 van verordening nr. 1206/2001 bepaalde samenwerkingsmechanisme.'

Uit een aandachtige lezing van deze conclusie volgt dus dat voor het concreet voorliggend geval de advocaat-generaal van oordeel is dat de procedure van art. 17 moet gevolgd worden.

*

Op 21.02.2013 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie in Luxemburg dan zijn arrest geveld met als dictum:

'Het Hof verklaart voor recht:

De artikelen 1, lid 1, sub b, en 17 van verordening (EG) nr. 1206/2001 van de Raad van 28 mei 2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken, moeten aldus worden uitgelegd dat het gerecht van een lidstaat dat verlangt dat de handeling tot het verkrijgen van bewijs waarmee een deskundige is belast, wordt verricht op het grondgebied van een andere lidstaat, niet noodzakelijkerwijs gehouden is de in die bepaling neergelegde methode voor bewijsverkrijging toe te passen om die handeling te mogen gelasten.'

Het is dus duidelijk dat het Hof van Justitie minder restrictief is in zijn uiteindelijke beslissing, zeker wat het voorliggend probleem betreft, dan dat de advocaat-generaal in zijn advies had geformuleerd.

Uit de beslissing van het Hof volgt dat een rechter de keuze heeft een deskundig onderzoek met vaststellingen in een andere Lidstaat al dan niet te laten verlopen volgens de bepalingen van de bewijsverkrijgingsverordening, tenzij de deskundige beroep moet doen op het openbaar gezag van de aangezochte lidstaat, in welk geval het gebruik van de bepalingen van art. 17 van de bewijsverkrijgingsverordening verplicht is.

*

Op basis van dit antwoord van het Hof van Justitie op haar prejudiciële vraag heeft het Hof van Cassatie te Brussel in een arrest van 07.11.2013 de door Pro-rail BV ingestelde voorziening in Cassatie verworpen.

Uit de intussen gekende literatuur blijkt dat het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie op instemming onthaald wordt, het weze dan met enige nationale nuances.³³⁻³⁴⁻³⁵

*

Volledigheidshalve wil ik nog vermelden dat Prorail BV een zaak ten gronde heeft aangespannen tegen DB Schenker Rail Nederland NV en Xpedis NV, dat hieromtrent op 25.07.2012 vonnis geveld heeft.

Het is mij onbekend of intussen een eindvonnis is geveld, dan wel of tegen voormeld vonnis beroep werd aangekend.

³³ RUITENBEEK-BART F.M., EU-Bewijsverordening soms toch exclusief, NtEr, oktober 2013, nr. 8, p. 274 ff.

³⁴ BACH I., Anmerkungen bei Zivilverfahrensrecht: Kein obligatorischer Charakter der EuBeweisVO bei grenzüberschreitendem Einsatz eines Sachverständigen.

³⁵ CHOLET D., L'admission des expertises judiciaires transfrontalières, Gazette du Palais, 16.04.2013, n° 106, p. 20

VI. Besluiten

Uit de uiteenzetting die voorafgaat denk ik dat voldoende duidelijk volgt welke grote invloed uitgaat van de Europese Unie op de voorwaarden voor het vrij verkeer van goederen en diensten.

Getoetst aan het voorbeeld van een machine, blijkt die grote invloed zich nog sterker uit te strekken voor het probleem van het op de markt brengen van machines (volledige eisen) dan voor de problematiek van het (veilig) gebruik van machines (minimumeisen).

In een tweede deel hebben we kunnen vaststellen dat de Europese Unie in het geval van vaststellingen uit te voeren in een andere lidstaat, ingeval van en deskundig onderzoek, het Hof van Justitie van de Europese Unie de bewijsverkrijgingsverordening nr 1206/2001 zodanig heeft uitgelegd dat de procedure beschreven in artikel 17 één keuzemogelijkheid voorstelt, tenzij de deskundige bij zijn vaststellingen beroep moet kunnen doen op het openbaar gezag van de aangezochte lidstaat, in welk geval de procedure beschreven in artikel 17 verplicht wordt.

Deze uitleg van het Hof van Justitie van de Europese Unie zal in ieder geval heel wat onzekerheid bij de deskundigen wegnemen en zal er bovendien voor zorgen dat in gevallen van hoogdringendheid snel en doeltreffend kan worden gewerkt.